

RAMON MUNTANER KRONİĞİ'NDE TÜRK İMGESİ

ATAKAN, Şebnem
TÜRKİYE/TURÇIYA

ÖZET

XIII. yüzyıl sonlarında Anadolu'nun büyük bir kısmı Türklerin eline geçmişti. Bizans İmparatoru II. Andronikos Palailogos bir yandan Türk Beyliklerin oluşturduğu tehdit, diğer yandan da İmparatorluk içindeki karışıklıklar ve taht kavgalarının oluşturduğu zor koşulların üstesinden gelmek için savaçılığıyla haklı bir ün kazanmış olan Roger de Flor başkanlığındaki Katalan Birliğı'nin yardım önerisini kabul etti. Katalan Birliğı ile beraber yola çıkan asker, devlet adamı Ramon Muntaner (1270-1336) yaşananları yazıya geçiriyordu. Onun bu sefer sonrasında kaleme aldığı kroniğı, olayların iç yüzünü ortaya koymakta önemli bir kaynak olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Biz de bu çalışmamızda Muntaner Kroniğı'n esas alarak aslında savaşmak üzere yabancı topraklara gelen Katalanların ister istemez bir bağ kurdukları Türkler hakkındaki düşüncelerini ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Ramon Muntaner, Bizans İmparatorluğu, Türkler, Katalan, Roger de Flor.

ABSTRACT

Ramon Muntaner (1270-1336) was a Catalan soldier and writer who wrote the *Crónica*, a chronicle of his life, including his adventures as a soldier in the Catalan Company. The Catalan Company was an army of light infantry under the leadership of Roger de Flor that was made up by Aragonese and Catalan mercenaries known as Almogavars, Roger led the Company to Constantinople to help the Byzantine Empire against the Turks. In this article we tried to study Turkish and, Catalan relations depending on the information given by Ramon Mutaner's *Crónica*.

Key Words: Roman Murtaner, Byzantine Empire, Turks, Catalan, Roger de Flor.

XIII. yüzyılda, IV. Haçlı Seferleri sonrasında başlayan gerileme sürecine giren Bizans İmparatorluğu'nda tahta geçen İmparator II. Andronikos Palailogos (1282-1328) bir yandan iç çatışmalarla diğer yandan Kilise'nin baskıcı otoritesiyle savaşmak zorunda kalmıştı. Ülkenin içinde bocaladığı ekonomik sıkıntılar ise ayrı bir sorundu. İmparatorluk sınırları dışında Venedikliler, Bulgarlar, Sırlar sürekli

tehdit oluşturuyorlardı. Bütün bunlardan daha önemli bir diğer baskı unsurunda giderek güçlenen Türk Beylikleri idi. *İmparatorluk görünüşe bakılırsa bunalımdan bunalıma sürükleniyordu. Ortada bir ideal vardı, ama kapsamlı plan yoktu; köklü bir gelenek vardı, ama geleceğin ne göstereceği belli değildi. İzlenecek politikayı her günün kendi koşullarına göre belirlemek Avrupa'nın durumunu kurtarabilirdi ama bu politika Anadolu'da uygulanamazdı.* (Nicol, 2003: 131)

İmparator, Anadolu'da yerleşik düzene geçen Türk Beyliklerinin oluşturduğu tehdite karşı koyabilmek için Kafkaslardaki Moğol istilasından kaçarak Bizans'a sığınan Alanlar'ı iskân karşılığı göreve çağırdı. İmparator II. Andronikos, Manisa'da Gediz nehri civarında karargah kuran Alan takviyesiyle güçlendirilmiş, oğlu ve taht ortağı IX. Mikhail'in başkanlığındaki orduyu Batı Anadolu'yu kontrol altına almak üzere yolladı. Bu seferin IX. Mikhail'in ilk savaş tecrübesi olması ve dolayısıyla acemiliği Türkleri cesaretlendirdi ve Manisa civarında şiddetli bir saldırı düzenlediler. Böyle bir karşı koyuşu beklemeyen Alanlar bu göreve katılmaktan vaz geçtiklerini beyan ettiler. Onların savaş alanını terk etmelerinden sonra pek fazla direnemeyen IX. Mikhail çareyi Bergama'ya kaçmakta buldu. Orayı emniyetli bulmayarak önce Kyzikos (Erdek) daha sonra da Pegai (Kara Biga) ya çekildi. Bu başarısızlık sonrasında İmparator II. Andronikos Türklere karşı başka çare aramaya koyuldu, dışarıdan gelebilecek her türlü yardıma muhtaç durumdaydı.

Akdeniz'in bir diğer ucunda cesaretleriyle nam salan Katalan Birliği o sırada Sicilya'da Aragonlu Kral III. Federico'nun yanında II. Charles d'Anjou'ya karşı savaşıyorlardı. Aragon-Anjou savaşına son veren ve Aragon bağımsızlığını ilan eden Caltabellota (31 Ağustos 1302) antlaşmasından sonra Roger de Flor yönetimindeki Katalan ordu işsiz kalmış, kendilerine savaşacak başka hedef aramaya başlamışlardı. Ordunun başkomutanı *Roger de Flor bir Alman aileden gelmekte olup babasının soyadı çiçek manasındaki "Blum" idi. Bu ad İspanyolca'ya "Flor" olarak çevrilmişti.* (Öden, 1984, 126) Almogavarlar'da denilen paralı askerlerden oluşan bu ordu ismini "*algara*" denilen önce hedeflerine saldıran, kanlı mücadeleden kaçınmayarak elde ettikleri ganimetleri yağmaladıktan sonra hızla geri çekilen vur-kaç yöntemi benimsemeleri ve isimlerini müslümanlarca onlara takılan "*mugawir*" isminin birleşiminden oluşan "*al-mugawires*"ya da başka bir deyişle "*el-mağribi*" den türeyen "*almogavares*"den almışlardı. Kendilerine özgü savaşa biçimleri ve hareket özgürlüğü sağlayan ince giysilerden oluşan giyim tarzları ve silah olarak seçtikleri taşınması kolay hafif maddelerden yapılan kısa kılıçlar, mızraklar ve kalkanları ile farklı bir savaşa yöntemi benimsemişlerdi.

Anadolu'da, Anadolu Selçuklularının dağılması üzerine bağımsızlıklarını ilan eden Türk Beyliklerinden *Germiyanoglu Ali Şir Bey Menderes üzerinde bulunan Triapolis'i almış, Filadelfia'yı (Alaşehir) kuşatmıştı. Aydınoğulu Sardes (Sart) şehrini ele geçirmişti. İsfendiyaroglu ise Kengiri'yı (Çankırı) kuşatıyordu.* (Refik, 2005: 16) Bizans İmparatorunun içinde bulunduğu zor durumunun

haberini alan Roger de Flor ona elçiler göndererek yardım talebinde bulundu. Katalanların önerilerine olumlu karşılık veren İmparator II. Andronikos, Roger de Flor'a yapacağı hizmetler karşılığında dört aylık ücretlerini peşin ödemeyi garanti ettiği gibi 15 yaşındaki yeğeni Maria Asen ile evlendirmeyi ve Bizans İmparatorluğu'ndaki en büyük deniz rütbesi olan "Megas Dux" (Mega Dük) ile onurlandırmayı teklif ederek düşmanıyla savaşması için ülkesine çağırdı. Böylece 1303 yılı sonlarına doğru Roger de Flor yaklaşık 6500 kişiden oluşan birliğini, askerlerin karıları ve çocuklarıyla birlikte Konstantinopolis'e getirdi.

Başkentte çok uzun kalmayan Katalanlar görevlerini yerine getirmek için, 1304 yılında Kyzikos'a geçerek orayı kuşatmış olan Türklere saldırıp yendiler. Bir grup paralı askerleriyle Bizans ordusunda bulunan Alanlar ile anlaşamayan Katalanlar onları devre dışı bıraktıktan sonra yollarına devam ederek Filadelfia (Alaşehir)'ya girdiler. Filadelfia'nın kurtarılması Katalanların Bizans İmparatorluğu için yaptığı belki de en önemli hizmet olmuştu. Daha sonra Magnesia (Manisa)'ya geçtiler, Roger burayı yağmaladıkları malzemeleri depolamak için kullandı. Efeso yolunu takip ederlerken Katalanların edindikleri servetin haberini alan Aragon Kralı II. Jaime kendi temsilcisi Berenguer de Entenza'yı Katalan Birliğine takviye adı başarılarla ve ganimetlere ortak olmak amacıyla yolladı. Berenguer, Konstantinopolis'e vardığında Andronikos onunla bir sözleşme imzaladı ve "Mega Dük" unvanını bu kez ona devretti. Roger de Flor'a da imparatorun sonra önem sırasına göre dördüncü ünvan olan ve imparatorluğa hizmet eden yabancılara verilen "Kaiser" (Caesar) unvanıyla ödüllendirdi.

Komutanları Roger de Flor yönetimindeki Katalan Birliği, Bizans-Türk ayrımı yapmadan talanla ek kazanç elde etmeye devam ediyorlardı. Kış Gelibolu'da geçiren Katalanlar artık kimi anlaşma şartlarının yerine getirilmemesi ve bağımsız davranma isteklerinden dolayı Bizans için tehdit unsuru oluşturmaya başlamışlardı. Özellikle de IX. Mikhail onlara düşman olmuş ve onların varlığının gereksiz olduğunu ve kendileri için yarardan çok zarar getirdiklerini düşünmeye başlamıştı. Katalanlar ise ücretlerinin düzenli ödenmemesinden sürekli şikayet ediyorlar ve yaptıklarının nedeni olarak hep bunu gösteriyorlardı. Bu sırada İmparatorla yaptığı bir görüşmeden sonra anlaşma ortamının olmadığını anlayan Berenguer, Cenevizlileri kendisinin yanına çekmeye çalıştı ama başarılı olamadı. Ceneviz-Katalan donanmaları arasında yapılan bir çarpışmada Berenguer yenildi ve Katalanların denizdeki güçleri etkinliğini kaybetti. 1305 yılında Katalanların başkent üzerine yürüyebilecekleri rivayetini duyan İmparator, yeni bir anlaşma yaparak Roger de Flor'u Anadolu'ya geçmeye ikna etti. Ancak önce hiç tanışmadığı IX. Mikhail'e saygılarını sunmak üzere ordugaha gelen Katalan komutan, Alanlarca hoş karşılanmadı ve oç alma dürtüsüyle Alan reislerinden biri onu sırtından bıçakladı, ardından da yanında bulunan 300 askeri kılıçtan geçirildi.

Roger de Flor'un öldürülmesinden Alanlardan çok Bizanslıları suçlu gören Katalanlar oçlerini almak için Trakya kıyılarını yakıp yıkarak yöreyi İspanyol

toprağı ilan ettiler. Yeni komutan olarak de Bernardo de Rocaford'u seçtiler. Konstantinopolis'in hemen yakınındaki Gelibolu Katalan devletinin başkenti ilan edildi. Ramon Muntaner de oranın yöneticisi. Muntaner sıradan bir asker değildi. Varsıl bir aileden gelmesi, okuma yazma bilmesi onu döneminin entellektüelleri arasında sayılmasını sağlamıştı. Almogovarların ele geçirdikleri her yerleşim yeri sonrasında elde ettikleri ganimetlerinin envanterini çıkarma ve koruma görevi ona aitti.

Gelibolu ana üs olduktan sonra Bizansa karşı Karasi Beyliği'ne gönderilen elçiyle yardım isteyen Katalanların talebini kabul eden 500 kadar Türk Gelibolu'ya geçti. 1307 yılında Alan ve Türkopoller¹ takviyeli IX. Mikhail, Katalanlarla yaptığı Apros savaşını kaybetti. Taraf değiştiren Türkopoller Katalanların yanına katılarak iki yıl boyunca güney Trakya'yı yağmalayıp işgal edilmesine ortak oldular. 1310 yılında ise Katalanlar Türklerden ayrılıp Yunanistan'a doğru çekildiler. Atina yakınlarında Thebai'de bir dükalık kuran Katalanlar 1379 yılına kadar orada varlıklarını sürdürdüler.

Katalanların Trakya'da uzun süre kalmaları sonucunda bölgede yiyecek ve içecekte baş göstermeye başlayan kıtlık, onların kendilerine yeni hedefler belirlemeleri gerektiğini ortaya çıkarmıştı. Bu nedenle üç gruba ayrıldılar ilkini Bernardo de Rocaford, ikinciye Berenguer de Entenza, üçüncüyü ise Fernando Eixemenis de Arenós komuta ediyorlardı. Ancak komutanlar arasındaki sürtüşme ve Berenguer de Entenza'nın Rocaford tarafından öldürülmesi, benzer bir olayın başına geleceğinden korkan Eixemenis de Arenós'un birlikten kaçarak Bizans'a sığınması birliğin dağılmasına neden oldu.

Türkler ile Katalanlar başlangıçta düşman saflarındaydılar. Zaman ilerleyip de ortak düşmanları olan Bizans İmparatorluğuna karşı tavır almaya başlayınca her iki taraf birbirini daha iyi tanımaya ve karşılıklı iyi duygular beslemeye başladılar. Gelibolu Boğazı'nın diğer tarafında konumlanan Türk birliklerinin Katalan Birliği'ne katılmasıyla Bizans İmparatorluğu'na karşı aynı saflarda canla başla çarpışan Türk askerlerinin güvenilirliği ve mertliğini seferden yirmi yıl sonra inzivaya çekildiği İbiza'da yazmaya başladığı Kroniği ile Muntaner şöyle tanımlar: *Türkler Bizimle olduklarında o zamana kadar hiçbir komutanlarına olmadığı kadar itaatkar davranmışlardır. Her konuda olduğu gibi silah kullanmakta çok iyidiler. Bizlerin hep yanında, emre amade kardeş gibiydiler.* (Muntaner, 1970: 466)

Gelibolu'nun Katalanlara merkez olarak kaldığı süre boyunca Katalanlar ile Türkler arasında nasıl bir sıcak bağ kurulduğu Gelibolu Komutanlığını terk ederek Sicilya'ya geri dönmeye karar veren Muntaner'in onu uğurlamaya gelen Türk dostlarıyla aralarında yaşananlar sırasında açıkça görülür: *Hepsi bana gitmemem için rica ediyorlardı, özellikle de Türkler ve Türkopoller yanıma ağlayarak*

¹ Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus 1262 yılında Enez'e hapsedilince askerlerinin pekeçoğu Hıristiyanlığı seçerek Bizans ordusuna katıldılar ve onlara Türkopoller adı verildi.

geliyorlar ve onları yalnız bırakmamam için yalvarıyorlardı, beni babaları gibi görüyorlardı. (Muntaner, 1970: 479)

Ayrıca Montaner dönüş yoluna koyulurken sevgilerini, şükran duygularını göstermek için *Türkler (bana) yirmi at, altın külçeleri, Türkopoller ise bir o kadar hediye sundular.* (Muntaner, 1970: 485)

Ramon Muntaner Kroniği sayesinde Orta Çağ'daki Türkler hakkında öğrendiğimiz tarihi gerçeklerden bir diğeri de Sicilya'ya dönmek üzere yola çıkan Muntaner'in vedalaştığı, onlara ganimetten pay ve gemi verdiği Türklerin Gelibolu yakınlarında Cenovalılar tarafından uğradıkları beklenmedik saldırıdır. Türklerin bulunduğu gemilere saldıran Cenovalılar onların tüm silahlarına ve mallarına el koyduktan sonra tekrar gemilerine binip denize açılmalarına izin verdiler. Seyir sırasında silahsız ve savunmasız kalan Türklerin karşısına çıkan korsanlar, onların yarısından fazlasını kılıçtan geçirdikten sonra sağ kalanları Cenova, Napoli gibi şehirlere satmak üzere götürmeleri tarih sayfalarındaki acı olaylardan birisidir.

Sözlerime son verirken Orta Çağ'da yazılan kronikler içinde önemli bir yeri olan ve kimi tarihçilerinde özellikle altını çizdikleri gibi "o dönemde olan biteni olduğu gibi anlatan" Ramon Muntaner Kroniği ile Anadolu ve Trakya'da gelişen olayların olabildiğince yansız bakış açısıyla ele alındığını özellikle vurgulamak istiyorum.

KAYNAKÇA

Daş, Mustafa, (2006) **Bizans'ın Düşüşü**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul

Lara, Manuel Tuñon de, (1983) **Historia de España**, Editorial Labor, Barcelona

Muntaner, Ramon, (1970) **Crónica**, Alianza Editorial, Madrid

Nicol, M. Donald, (2003) **Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)**, Çev.: Bilge Umar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Öden, Zerrin Günal, (1984) "Bizans İmparatorluğu'nun Türkler'e Karşı Alan ve Katalan İttifakı", **İ.Ü. Tarih Dergisi**, İstanbul

Ostrogorsky, G, (2006) **Bizans Devleti Tarihi**, Çev.: Prof. Dr. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu, Ankara

Refik, Ahmet, (2005) **Bizans Karşısında Türkler**, Kitabevi İstanbul

